

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1934 kl. 1 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 i anledning av väckt motion, I: 29, om utredning och förslag angående tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär.

I en inom riksdagens första kammare väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 29 (likalydande med en i andra kammaren väckt motion, nr 145) har herr Ehrnberg m. fl. hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla att en allsidig utredning kommer till stånd rörande tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär, varvid såväl frågan om rationella försäljningsförhållanden som behovet av en genom statens försorg inrättad försöksstation för tillverkning av svenskt vin i möjligaste mån beaktas, samt att därefter för riksdagen framläggas de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

I avseende å motivering får utskottet hänvisa till motionen.

1932 års riksdag hemställde på grund av en i andra kammaren av herr Weibull väckt motion, nr 394, hos Kungl. Maj:t genom sin skrivelse nr 176 om åtgärder, åsyftande att bland annat Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen måtte i sina tillverkningar i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion, och beslöt Kungl. Maj:t i anledning härav den 8 juli 1932, att vad riksdagen i sin berörda skrivelse anfört skulle meddelas bolaget till kännedom och beaktande. *Historik.*

Över nu föreliggande motion har utskottet dels i vederbörlig ordning infordrat utlåtanden från lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen, dels ock berett Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen ävensom Sveriges pomologiska förening tillfälle att yttra sig över motionen, varjämte särskilda med denna sammanhängande spörsmål behandlats vid föredragning inför utskottet av tjänstemän i utrikesdepartementet, lantbruksstyrelsen och kontrollstyrelsen. *Yttranden.*

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande anfört i huvudsak följande:

Rationaliserad odling av äpplen — landets viktigaste fruktslag — kan i förening med ökad förståelse för ändamålsenligt sortval och odlingarnas förläggande till landets för fruktodling mest lämpliga delar medföra, att tillgången på äpplen framdeles icke torde behöva äventyras i annan mån, än som betingas av olämplig väderlek under blomningstiden och för låg som-

martemperatur, omständigheter, varmed även sydligare länder måste räkna. En ofrånkomlig förutsättning för ekonomisk odling är emellertid, att hela skörden kan nyttiggöras. Skörden måste här i landet liksom i alla andra länder sorteras i olika kvaliteter, av vilka de högre säljas i färskt tillstånd för konsumtion. Det synes ligga lika mycket i konsumenternas som producenternas intresse att avsättning vinnes för fränsorterad frukt, enär uppnått pris på den sistnämnda kan avdragas på den prima varan, som givetvis måste betalas högre, därest icke ändamålsenlig avsättning kan vinnas för betydande kvantiteter sekunda frukt.

Att helt tillgodoföra fruktodlingen värdet av jämväl betydande mängder fränsorterad frukt, som i färskt tillstånd icke lämpar sig för ordnat handelsförfarande, nämligen skadat eller missbildad frukt, fallfrukt samt frukt av för handeln olämpliga sorter, är möjligt endast genom att överföra frukten i hållbar form. Fabriksmässig torkning av kärnfrukt har visat sig ekonomisk såväl i Sverige som i flertalet andra europeiska länder. Frukt och bär kunna emellertid på ett mera ekonomiskt sätt överföras i lagervaror i form av sylt (mos), saft och vin. Syltillverkning är sedan länge föremål för fabriksmässig drift på ett flertal ställen i landet. Vintillverkning av frukt och bär har däremot hittills bedrivits i mycket liten skala. Sekunda frukt, som årligen marknadsföres i betydande mängder, utgör ett mycket stort hinder för att ernå sådan ordning och reda i handeln med välbehandlad, sorterad och packad svensk frukt, att denna kan konkurrera med på enahanda sätt behandlad importerad frukt.

Produktionen av frukt ävensom av bär är i form av livsmedel tillgänglig under i stort sett endast 5 à 6 månader av året fram till januari. Då konsumtionen under denna jämförelsevis korta tid icke alltid kan förbruka skörden i färskt tillstånd skulle beredning av, bland annat, saft och vin inom vissa fruktproduktionsdistrikt icke blott underlätta marknaden för den bättre frukten utan även förhindra, att råvaror förfaras.

Såvitt Lantbruksstyrelsen kan bedöma, torde i föreliggande motioner i främsta rummet äsyftas tillverkning av lätta viner, varav en verklig konsumtion kan förutses, enär tillverkning av starkviner givetvis icke kan tänkas medföra någon mera betydelsefull avsättning åtminstone av äpplen. Det är lätta viner av äpplen (cider) med cirka 5—8 procent alkoholhalt, som i åtskilliga andra europeiska länder, man torde kunna säga under århundraden, i mycket stor utsträckning beretts till daglig dryck, mest jämförlig med alkoholhaltiga maltdrycker. Sålunda utgjorde enligt tillgänglig statistik fruktvintillverkningen (tillverkningen av druvviner oberäknad) omkring år 1911 i Frankrike i runt tal 14 miljoner hektoliter per år, i Tyskland cirka 6 miljoner hektoliter och i det dåvarande Österrike cirka 5 miljoner hektoliter. Enligt aktiebolaget Vin- och Spritcentralens yttrande den 26 februari 1932 till Eder utgjorde kvantiteten under sjuårsperioden 1925—1931 försålda lätta viner av svensk tillverkning i medeltal per år cirka 0,6 hektoliter, alltså så gott som ingenting. Även om lätta viner av frukt tillverkas för hushållsbehov, så är för närvarande lättvinstillverkningen knappast att räkna med.

Skall tillverkning av sådana fruktviner (cider av äpplen) inom mera utpräglade fruktodlingsdistrikt vinna någon omfattning, torde de vid försäljning i prishänseende och i fråga om distribution till konsumenterna icke böra jämföras med verkligt vin utan snarare med läskedrycker eller maltdrycker.

Frågor, som i detta sammanhang icke böra förbises, äro dels huruvida cider med till exempel 5 procent alkoholhalt och jämförelsevis hög syrahalt tillfredsställer den stora allmänhetens smak, dels huruvida denna produkt kan göras så hållbar, att konsumtionen av en årgång kan sträcka sig över någon längre tid.

Då man vet, att vid alkoholjäsning av en fruktsaft saftens naturliga sockerhalt spaltas i lika delar kolsyra, som vid jäsningen bortgår, och alkohol, som kvarstannar i vätskan, förutsätter cirka 5-procentig cider en sockerhalt av 10 procent. I regeln torde svenska äpplen innehålla allenast cirka 8 procent socker, men däremot visst överskott på syra. Följaktligen måste vid jäsning socker tillsättas för att öka alkoholhalten och vatten för att utspäda syrahalten, så att saften vid den för pressningen lämpliga tidpunkten skall få för jäsning erforderlig balans.

Cider med sådan eller ännu lägre alkoholstyrka är den i åtskilliga andra europeiska länder vanliga. Den har till följd av ringa alkoholhalt begränsad hållbarhet, tillverkas under hösten och börjar konsumeras redan påföljande vår — i hemmen redan cirka 3 månader efter beredningen — och utgör den vanligaste läskedrycken särskilt på landsbygden under sommarens och höstens tunga arbete i jordbruket. Det alltjämt stegrade behovet av en sådan dryck har sedan långliga tider medfört massodling av särskilda, för ciderberedning lämpliga äppelsorter och i vissa länder även av päron. Alldenstund cidern inom många länder eller i betydande distrikt av vissa länder blivit en nationaldryck, som tillverkas både för odlarnas eget behov och inom omfattande industriell drift, har detta medfört icke blott, att utomordentlig teknisk erfarenhet vunnits, utan även behov av statligt organiserad försöks- och forskningsverksamhet på området. Att utan vidare tillämpa ovan anförda och än flera länders ciderberedningssystem på svenska förhållanden är icke tillrådligt eller ens möjligt. Framförallt kan en sådan av äpple framställd dryck icke vinna åsyftat insteg bland konsumenterna, om drycken skall bliva föremål för samma restriktioner, som nu gälla ifråga om vin och rusdrycker, och åsättas pris, som icke står i proportion till råvarupriset.

Genom vin- och spritcentralen torde fruktvin icke kunna försälas under sådana villkor, att det blir en artikel för den stora allmänheten. Frågan är därför, huruvida icke fruktvin, därest dess alkoholgräns bestämes till förslagsvis 6 procent, enklast skulle kunna distribueras genom *bryggerierna*, hos vilka redan utövas viss kontroll och vilka äga en försäljningsorganisation, som allmänheten är van att anlita vid inköp av maltdrycker. Även med hänsyn till det förhållandet, att fruktvin med så låg alkoholhalt, som ovan nämnts, har begränsad hållbarhet, skulle distribution från bryggerier vara till fördel. Dessa äga nämligen utmärkta, kalla lagerrum, från vilka öl utsändes i handeln i jämförelsevis små partier, och ingen lär begära, att öl skall hålla sig ett halvt år, vilket däremot torde bliva fallet med ett fruktvin med 5—6 procent alkoholhalt, om det förvaras i lika goda lagerlokaler som öl. Att fruktvin säljes tillsammans med öl, torde kunna giva anledning till att allmänheten komme att ställa lägre fordringar på fruktvinets hållbarhet. Vad som vidare synes tala för att fruktvin av nämnt slag distribueras av bryggerier är, att dessa äga personal, som är förtrogen med jäsningsteknik, tappning, filtrering, lagring o. s. v.

Då emellertid i förenämnda motioner åsyftas att vinna avsättning för viss del av landets fruktproduktion genom produktionens överförande i

hållbara lagervaror, kunna även andra utvägar väljas än tillverkning av vin. Fråga är, om överhuvudtaget vintillverkning bör komma i främsta rummet för sådana åtgärder.

I Lantbruksstyrelsens framställning den 28 november 1933 till Kungl. Maj:t angående viss kontroll av tillverkning av och handel med s. k. läskedrycker, framhölls, att svenska frukt- och bärödlare ävensom uppsamlare av skogsbär för närvarande gingo miste om en betydande avsättning för sin produktion till läskedrycksindustrien, som blott i begränsad omfattning torde vara baserad på användning av frukt och bär, ehuru dessa produkter där hade ett naturligt avsättningsområde. Denna industri vore i stället baserad på import av essenser och andra kemikalier. I anledning härav föreslog lantbruksstyrelsen, att, för att den konsumerande allmänheten efter hand skulle framtinga tillverkning av läskedrycker, beredda av naturlig frukt- och bärсаft, det av etiketten å kärl, däri drycken försäljes, skulle framgå, att — i de fall essenser och dylikt använts — drycken icke innehölle naturlig frukt- eller bärсаft.

Här gällde det sålunda att få avsättning för ren *saft* till en betydande industriell produktion av läskedrycker. Därmed är likväl icke möjligheten för användning av frukt- och bärсаft uttömd.

Bortsett från det hittillsvarande sättet för saftframställning, som består i att genom riklig tillsats av socker göra saft hållbar och sålunda möjlig att lagra, åsyftar modern fabriksmässig framställning av saft att genom ett filtreringsförfarande, eventuellt föregånget av pastörisering, göra den råa natursaften hållbar utan alkoholjäsning och utan tillsats av socker och kemiska konserveringsmedel. Sådan saft innehåller råvarans alla värdefulla beståndsdelar, vilket medfört, att i Tyskland och Schweiz framställningen av dylik saft redan efter ett par år tagit sådan omfattning, att man trots den stora förbrukningen av frukt till cider (äppelvin) uppskattat 1933 års behov av frukt för råsaftframställning i dessa länder till bortåt 100 000 ton, något som utgör ett utomordentligt stöd för dessa länders fruktodling. Även i Sverige, där tillverkning av sådan råsaft, som torde kunna betecknas som »flytande fruk», i mindre skala igångsatts, torde genom den nu antydda metoden tillverkad frukt- eller bärсаft kunna väntas vinna uppskattning såsom läskedryck, särskilt om den kan påräkna stöd från statens sida i syfte att rikta allmänhetens uppmärksamhet på en dylik läskedrycks företräden framför i handeln nu vanligen förekommande med essenser och kemikalier tillverkade och med tjärfärgämnen färgade läskedrycker.

Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle tillverkningen av ifrågavarande alkoholfria dryck, som i viss utsträckning torde kunna ersätta vin men framförallt en mängd dåliga läskedrycker, innebära ett viktigt stöd för frukt- och bärödlingen inom landet, särskilt som den kan säljas i den fria handeln utan att vara underkastad för alkoholhaltiga drycker gällande restriktioner. Därjämte torde tillkomsten av en sådan verkligt njutbar och hälsosam dryck kunna verksamt främja nykterhetsintresset. Drycken består av samma grundmaterial som rent vin. Skillnaden är blott, att fruktsockret här är oförstört.

Då det här emellertid närmast gäller att under särskilt rika fruktår tillvarataga ett visst överflöd särskilt på sådan färsk frukt, som icke lämpar sig för ordnat handelsförfarande, och då den övervägande mängden av sekunda frukt icke härleder sig från rationellt skötta storodlingar utan från småodlare, synes det Lantbruksstyrelsen naturligt, att åtgärder vidtagas för

att dessa odlare i största möjliga utsträckning *själva* använda sig av sådan frukt till mos-, råsaft- och ciderberedning. Det kan nämligen knappast anses vara ekonomiskt att å ena sidan till underpris försälja sekunda frukt eller låta denna förfaras och å andra sidan inköpa maltdrycker till högre pris än det, vartill man kan tillverka råsaft eller cider för eget hushållsbehov under den varma årstiden. Det synes Lantbruksstyrelsen ej heller rationellt eller lämpligt, att producenterna icke själva föregå med gott exempel, för att på ett ekonomiskt sätt avlasta marknaden tillförsel av sekunda frukt. Det lär också vara för mycket begärt att vilja för allmän konsumtion framföra drycker, varom man ännu icke vet, huruvida odlarna själva i allmänhet vilja använda sig därav. Skola nämligen sådana drycker som råsaft och cider vinna insteg inom alla befolkningslager, måste början göras hos dem, som äro beroende av produktionen. Så har utvecklingen åtminstone beträffande cider ägt rum i andra länder och så bör den ske även i vårt land.

Under många år har vid trädgårdsskolorna undervisning meddelats i vin- eller ciderberedning. Även vid kortare kurser rörande trädgårdsprodukternas tillvaratagande sker detta. Men sådan praktisk handledning är icke tillfyllest. Vilka ytterligare åtgärder fordras då till främjande av självverksamheten på området, vilken enligt Lantbruksstyrelsens mening för närvarande är viktigast?

För råsaft- och cidertillverkning för det egna hushållets behov erfordras för bådadera fruktkvarn och saftpress, för råsaft dessutom vissa pastöriseringsapparater och för cider jäs- och lagerkärl samt lätt tillgång till renodlad jäst. Det är givet, att det för många mindre odlarhushåll skulle bli jämförelsevis dyrbart att anskaffa alla dylika utensilier, särskilt effektiv kvarn och press. Emellertid fins för närvarande i södra och mellersta Sverige över 800 fruktodlarföreningar med sammanlagt cirka 40 000 medlemmar. Varje förening har hos sig anställd minst en trädskötare. Det synes därför naturligt, att lika väl som dessa föreningar tillhandahålla sina medlemmar sprutor m. m., de även kunna utrustas med ett icke alltför dyrbart saftpressnings- och eventuellt pastöriseringsaggregat på en bestämd plats, dit medlemmarna kunna skicka sin frukt för att få den pressad m. m. samt erhålla nödiga instruktioner rörande saftens jäsning och skötsel i övrigt. I sådana fruktodlingsdistrikt, där fruktodlarna leverera sin frukt till länsföreningars fruktpackningscentraler, bör vid dessa beredas möjlighet för odlarna, att efter fruktens sortering antingen erhålla viss ersättning för fränsorterad frukt eller erhålla den åter i form av pressaft för eget behov för att därav bereda antingen en råsaft eller cider. Då vinberedningsteknik, i den mån den kan äga tillämpning på det egna hushållet, icke torde vara främmande för trädgårdskonsulenterna och dessa också böra få tillfälle att vid särskilt anordnad utbildningskurs tillägna sig kunskaper i råsaftberedning m. m., böra dessa av hushållningssällskapen utrustas med för råsaft- och ciderberedning nödiga utensilier och vid kurser under hösten för trädskötare och andra meddela undervisning däruti. Inom ett par hushållningssällskap äger detta redan rum i fråga om ciderberedning. I förevarande avseende torde även Sveriges pomologiska förening hava en mission att fylla.

Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida genom allmän husbehovsberedning av vin risk skulle föreligga för att behovet av alkoholhaltiga drycker komme att stimuleras. Häremot kan emellertid anföras, att en sådan alkoholhaltig dryck som cider tack vare hög halt av naturlig fruktsyra icke torde

hava möjlighet att frammana alkoholbegäret. Tvärtom visa erfarenheterna från centraleuropa och Schweiz att just cider varit det effektivaste medlet i kampen mot omåttlig alkoholförtäring och att cider förutom färsk frukt användes inom alkoholistanstalter. Dessutom står ju numera råsaftberedning öppen för dem, som icke alls vilja befatta sig med alkoholhaltiga drycker.

Om sålunda enligt Lantbruksstyrelsens mening åtgärder till främjande av råsaft- och vintillverkning utav svenska frukter och bär först böra inriktas på odlarnas egna hushåll, varigenom fruktmarknaden skulle avlastas avsevärda mängder sekunda frukt, så råder intet tvivel därom, att det vore önskligt, att ett antal större företag för samma ändamål efterhand komme till stånd inom landets viktigaste fruktodlingsdistrikt för den allmänna handelns behov av utav svenska frukter och bär tillverkade drycker. Större företag med fabriksmässig drift äro naturligtvis en förutsättning för att tillverkningskostnaderna skola kunna hållas på en relativt låg nivå. För att emellertid sådana drycker skola tillfredsställa den stora allmänhetens smak, kräves en produkt, för vars framställande erfordras betydande fackkunskap både på vinteknikens och jäsningsfysiologiens område. Vid fabriksmässig drift vinnes därjämte den fördelen, att man kan framställa stora mängder drycker av åtminstone för året jämförelsevis konstant typ, en förutsättning jämväl för rationellt saluförande.

Den omständigheten att anförda båda vägar stå öppna för fruktöverskottets tillgodogörande innebär enligt Lantbruksstyrelsens mening en framtidsmöjlighet att till lagervaror överföra betydligt större delar av frukt och bär, än som för närvarande under särskilt rika skördar är behöfligt. Emellertid tarvar såväl råsaft- som vinberedning — särskilt vid fabriksmässig framställning — en icke obetydlig experimentell verksamhet. Vinberedning för att av det stora antalet inom olika distrikt odlade sorter av samma fruktslag åstadkomma för handeln lämpade vintyper med olika alkoholstyrka och råsaftframställning av följande skäl.

Råsaftframställning sker med tillhjälp av ett filtreringsförfarande genom precisionsfiltrum, s. k. bakteriefiltrum, vilket är att betrakta som systemets hjärtpunkt. Det ligger i sakens natur, att ett dylikt filtrum måste vara ytterst finporigt och det skulle snabbt upphöra att fungera, om den från pressarna kommande saften med sin rikedom på slemmiga och fasta partiklar skulle ledas direkt till detta filtrum, som är så fint, att icke jästsvampar passera. Av denna anledning underkastas pressaften först omsorgsfullt förberedande behandling med resultat, att den först i klart tillstånd ledes genom filtret. Härefter erhållas från jästsvampar fullkomligt fri och sålunda hållbar råsaft, som det gäller att skydda mot infektion. Trots en dylik synnerligen stark filtrering bibehåller saften fruktens naturliga arom och ett vackert kristallklart utseende och därjämte, enligt vad som uppgives, alla de näringsfysiologiskt verksamma beståndsdelarna (syra, mineralämnen och vitaminer), vilkas närvaro i den råa frukten gör dessa till en omistlig beståndsdel i varje ändamålsenligt sammansatt kost.

Metoden för råsaftframställning i fabriksmässig skala torde vara tillräckligt prövad i Tyskland, Schweiz och flera andra länder. Då emellertid inom olika breddgrader odlad frukt och olika fruktslag och fruktsorter, bärslag och bärsorter äro till sin struktur och konsistens variabla, måste för Sveriges vidkommande undersökas, vilka frukt- och bärslag (naturligtvis även skogsbär) och sorter härav, som äro bäst lämpade för dylikt råsafttillverkning,

om fabrikation skall kunna upptagas i den omfattning, som det är troligt, att konsumtionen kan komma att föranleda. Då utgångsmaterialet för vin och filtrerad saft är detsamma, nämligen råsaft, bör därför försöksverksamhet på båda framställningssätten kunna ske i det närmaste parallellt. Lantbruksstyrelsen har visserligen i sitt ovannämnda utlåtande den 28 november 1932 förklarat sig anse, att sådan försöksverksamhet — förlagd till plats, där annan försöksverksamhet beträffande fruktodling bedreves — borde upptagas av Vin- och Spritcentralen, men då numera ett nytt viktigt moment tillkommit, nämligen framställning av filtrerad alkoholfri råsaft, som ligger utanför ramen av Vin- och Spritcentralens intresseområde, synes all hithörande verksamhet böra förläggas under framtida, av staten anordnad försöksverksamhet på fruktodlingens område.

Då här ovan berörda frågor — vintillverkning och försäljning och distribution av vin, råsaft- och läskedryckstillverkning — icke torde kunna lösas isolerad var för sig och även sammanhängande med frågan om tillverkning av sötade safter, allt åsyftande rationellt tillgodogörande av den del av frukt- och bärproduktionen, som icke kan på ändamålsenligt sätt avsättas i färskt tillstånd, finner sig Lantbruksstyrelsen böra förorda allsidig utredning med hänsynstagande till av styrelsen här ovan anförda synpunkter.

Kontrollstyrelsen anför i sitt utlåtande i huvudsak följande:

Styrelsens uppfattning sammanfaller i ett grundläggande avseende med den av riksdagens första kammars andra tillfälliga utskott i dess utlåtande nr 17 till 1932 års riksdag uttalade åsikten, att ifrågavarande tillverkning — i varje fall i den mån ny sådan tillverkning kommer till stånd — i huvudsak bör handhavas av aktiebolaget Vin- & spritcentralen till förebyggande av att nya enskilda vinstintressen uppstå inom denna gren av rusdryckshandlingen. I överensstämmelse härmed framhöll kontrollstyrelsen i ett den 24 februari 1933 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande, att befordrandet av en i större skala av enskilda bedriven vintillverkning i vårt land skulle innebära ett avsteg från länge följda grundsatser på förevarande område och genom uppkomsten av ett vittutgrenat privatekonomiskt intresse, knutet till denna företagarverksamhet, jämväl vara ägnat att äventyra redan vunna värdefulla resultat av nuvarande lagstiftning och lagtillämpning. Samtidigt skulle statens medverkan till uppkomsten av en sådan vintillverkning innebära ett opåkallat uppgivande av intressen, som från det allmännas sida måste anses vara knutna till det statliga partihandelsföretaget på ifrågavarande område, genom vilket företag en inlösning av de äldre vintillverkarna i landet ägt rum, senast efter beslut av 1924 års riksdag. Slutligen skulle framtidsutsikterna för en under nuvarande betingelser uppvuxen enskild svensk vinindustri te sig synnerligen osäkra. Styrelsen framhöll emellertid vidare, att denna styrelsens uppfattning i fråga om lämpligheten av en utbredd enskild vinindustri i landet låte sig väl förena med det av 1932 års riksdag uttalade önskemålet om ökad användning av svensk råvara vid, bland annat, tillverkning av vin. Riksdagsbehandlingen av ärendet gäve nämligen icke stöd åt strävandena att åstadkomma en av enskilda bedriven vinindustri i landet, och riksdagsskrivelsens syfte kunde, enligt kontrollstyrelsens mening, på ett ändamålsenligt sätt och under nödiga garantier mot uppkomsten av nya enskilda förvärvsintressen i själva vinframställningen förverkligas därigenom, att ifrågavarande tillverkning för framtiden förbehölles aktiebolaget Vin- & spritcentralen. Detta företag borde därvid träda i närmare förbindelse med

de hushållningssällskap och de producentorganisationer, som närmast vore intresserade för en ökad avsättning av svenska frukter och bär.

I ett den 23 september 1933 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande vidhöll kontrollstyrelsen sin i ovan refererade utlåtande angivna uppfattning men framhöll därutöver, att förhållandena på förevarande område präglades av oklarhet och meningsmotsättningar icke endast i fråga om mer eller mindre betydelselösa detaljer utan jämväl rörande de grundläggande normer, efter vilka vintillverkningen i vårt land borde i administrativt hänseende ordnas. Denna oklarhet vore till förfång för samtliga i frågan intresserade parter. Det syntes vid sådant förhållande kontrollstyrelsen angeläget, att en allsidig utredning av frågan komme till stånd i syfte att möjliggöra utfärdandet av enhetliga direktiv. Kontrollstyrelsen hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om åvägabringande av en dylik utredning genom tillsättandet av en särskild beredning av ärendet.

Den av kontrollstyrelsen sålunda till Kungl. Maj:t riktade framställningen synes till sitt syftemål i väsentliga hänseenden sammanfalla med de syften, de remitterade motionerna avse att främja.

Enligt vad kontrollstyrelsen har sig bekant, har i anledning av styrelsens berörda framställning en ingående utredning rörande den inhemska vintillverkningens ordnande igångsatts inom finansdepartementet, och torde denna utredning numera hava fortskridit så långt, att densamma inom nära ligande tid kan väntas bli slutförd. En utredning av den beskaffenhet, som åsyftas i motionerna I: 29 och II: 145, är alltså redan igångsatt.

Utskottet har tillika tagit del av i kontrollstyrelsens yttrande omförmälda, den 23 september 1933 till Kungl. Maj:t avgivna utlåtande över åtskilliga ansökningar om vintillverkningstillstånd och därav inhämtat, att styrelsen för den ifrågasatta utredningen ansett uppgifterna i stort sett låta inordna sig under följande frågor:

1) De allmänna förutsättningarna för en svensk vinindustri — marknad, varutyper, råvaror, tillverkningsområden.

2) Huruvida tillstånd till vintillverkning för avsalu bör upplåtas åt enskilda eller helt förbehållas det statskontrollerade partihandelsorganet på området eller annat särskilt bildat organ utan enskilda vinstintressen.

3) I förra fallet i vilken omfattning och under vilka villkor sådan upplåtelse bör ske, samt huru förhållandet mellan å ena sidan tillverkare och å andra sidan partihandelsorganet och eventuellt kontrollorgan bör ordnas, särskilt med hänsyn till kontrollen över tillverkningen och villkoren för övertagandet av de tillverkade varorna.

4) I senare fallet, huruvida särskilda direktiv för partihandelsorganet eller det särskilt bildade organet kunna anses erforderliga för denna verksamhet, särskilt i fråga om upptagande av nya tillverkningar, val av råvaror samt samarbete med enskilda råvaruproducenter och sammanslutningar av sådana.

I sistberörda utlåtande anförde kontrollstyrelsen dessutom bland annat:

Den principiella uppfattning rörande grunderna för det fortsatta ordnandet av den svenska vintillverkningen, varåt kontrollstyrelsen givit uttryck, och som styrelsen funne stå i bästa överensstämmelse med 1932 års riksdagsbeslut i ärendet, hade enligt styrelsens mening giltighet för alla slag av vin. En delvis annan uppfattning hade emellertid framförts av Aktiebo-

laget Vin- & Spritcentralen, som tillsvidare ansett sig böra begränsa sin verksamhet på förevarande område till starkvinsframställning, väsentligen emedan bolagets produktion icke utan tvingande skäl borde gripa över sådana områden av vintillverkningen, som överlämnats åt enskilda, eller som kunde anses vara i handelspolitiskt hänseende särskilt ömtåliga. Emellertid hade bolaget meddelat, att detsamma numera igångsatt tillverkning av ett svagvin berett av äpplen. I fråga vidare om framställningar rörande åtgärder för en ökad svensk vinproduktion, vilka gjorts av Blekinge läns hushållningssällskap och hushållningssällskapens ombud, syntes hushållningssällskapet hålla före, att aktiebolaget Vin- & Spritcentralens uppgift på förevarande område borde begränsas till »skyldighet att försälja inom landet producerade viner mot en av Kungl. Maj:t fästställd rimlig provision».

I sitt till utskottet avgivna yttrande har *Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen* hänvisat till ett av bolaget den 8 februari 1933 till kontrollstyrelsen avgivet yttrande, vari bolaget i hithörande delar yttrar följande:

»Genom remiss den 25 januari 1933 hade kungl. kontrollstyrelsen hemställt, att Aktiebolaget Vin- & spritcentralen ville avgiva yttrande med anledning av en framställning av den 28 september 1932 från hushållningssällskapens ombud angående tillverkning i Sverige av viner och likörer.

Det bör först konstateras, att på detta område åtskilliga intressen och uppfattningar framträda, vilka synas svåra att förena. Sålunda är det å ena sidan ett svenskt intresse att få ökad avsättning för jordbruksprodukter och att inom landet producera vad som konsumeras, medan å andra sidan förefinns det likaledes svenska intresset att härigenom ej i alltför hög grad råka ut för handelspolitiska svårigheter från sådana länders sida, av vilka våra exportnäringar äro starkt beroende, men som själva ha en betydande export av vin eller sprit till vårt land. Vidare har å ena sidan riksdagen uttalat, att ifrågavarande inhemska tillverkning bör upptagas av oss, under det att å andra sidan framställas anspråk från enskildas och vissa sammanslutningars sida att få utnyttja de förvärvsmöjligheter, som här förefinnas. Slutligen framträder kravet på skyndsamt tillgodoseende av efterfrågan på svenska viner, samtidigt som man måste räkna med faran för att dessa varor utsläppas i marknaden utan tillräckligt omsorgsfull beredning och lagring.

Hittills ha vi under lotsandet mellan dessa intresse motsatser i stort sett ställt in oss efter följande riktlinjer.

För omkring tre år sedan upptogs vid Karlshamnsfabriken starkvinstillverkning. Vinet var efter vederbörlig lagring färdigt för utsläppande i marknaden vid årsskiftet 1931/32 och fick — på grund av numera kända men tidigare ej beräknliga omständigheter — en strykande åtgång. Det uppstod ett nytt, omfattande intresse för konsumtion av svenska viner i landet, vilket ännu ej i nämnvärd grad lagt sig. Lagret blev utsålt efter några månader, och vi gingo omedelbart in för en fördubbling av tillverkningen, vilken nu efter den erforderliga lagringen kan offereras systembolagen. Vid samma fabrik har på försök igångsatts tillverkning av ett svagvin av äpplen, som beräknas bliva färdigt mot slutet av året.

Under tiden ha ansökningar från en mängd enskilda om tillstånd att framställa svenskt frukt- eller bärvin inkommit, men endast i ett fall har tillstånd lämnats av Kungl. Maj:t. Även i detta fall avser tillverkningen framställning

av svagvin, under det att ansökningar från enskilda att framställa starkvin eller spritdrycker städse av oss avstyrkts och av Kungl. Maj:t avslagits.

Ur vår synpunkt kan nämligen sägas, att omsättningen av svaga, billigare viner överhuvud varit relativt mycket begränsad, samt att en konkurrens från vår sida ifråga om framställning av dylika viner sannolikt skulle bli de enskilda företagen överbärande och därför komma att leda till en mängd komplikationer. Därjämte skulle en av oss utövd svagvintillverkning i viss mån kunna föranleda handelspolitiska divergenser, som såvitt möjligt böra undvikas. Starkviner åter ha efter vår tillkomst icke framställts i Sverige till avsalu av annan än oss. De utländska starkvinerna importeras till oss huvudsakligen från Portugal, som gentemot Sverige — för övrigt just av den anledningen — har en stark positiv handelsbalans, och starkvinerna äro föremål för stor efterfrågan hos den breda massan av svenska folket. Mot tillverkning genom enskilda av denna vara talar den överbärande konkurrens, för vilken dessa producenter i så fall skulle bli utsatta från vår sida, ävensom betänkligheterna mot att tilldela enskilda företagare rättighet att disponera över sprit för vinberedning.

I detta sammanhang förtjänar nämnas, att vi på framställning av representanter för »vinnämnder», bildade av dels Kristianstads läns och dels Malmöhus läns hushållningssällskap samt enligt uppgift avsedda »att föra vinberedningsfrågan i Skåne och södra Sverige framåt», förklarar oss beredda att ställa vår vid Karlshamnsfabriken vunna erfarenhet av svagvinberedning till dessa vinnämnders ävensom till eventuella vintillverkares förfogande för att bereda dem tillfälle att anordna sin produktion enligt grunder, som kunna förutsättas giva ett gynnsamt resultat.

Från för fruktodlingen intresserat håll har vid de förhandlingar, som förts i nyssnämnda samband, framhållits, att frukt och bär borde utgöra råvaran vid den svenska vinproduktionen i stället för rabarber, som i jämförelse med frukter och bär vore ett mindre tillfredsställande råämne. Här emot må påpekas, att rabarbern, vars för vinberedning verksamma beståndsdel utgöres av oxalsyra, visserligen måhända icke äger samma aromatiska egenskaper som vissa slag av frukter och bär, men att dess produktivitet per ytenhet av den därmed odlade jorden är vida högre och att den på grund därav samt till följd av lägre produktionskostnader överhuvud är en synnerligen billig råvara för tillverkningen av vin, vilket tack vare denna omständighet kan betinga ett för konsumenten gynnsammare pris än som antagligen i allmänhet kan ernås vid framställning av vin av frukter eller bär. Det bör även beaktas, att, medan fruktodlingen i ej ringa grad växlar mellan goda och dåliga skördar, så är rabarbern i detta fall ett vida stabilare växtslag, vars skördeutfall sällan bereder missräkningar.

Av det anförda torde framgå, att vår ståndpunkt föga skiljer sig från den principiella uppfattning, som kommit till uttryck i hushållningssällskapens ombuds framställning. Däremot tillåta vi oss uttala tvivel om, att något nytt av värde för det i ombudens yrkande framhållna syftet står att vinna genom särskilda åtgärder från statsmakternas sida.»

Till i detta yttrande meddelade uppgifter ville nu bolaget endast tillägga, att försäljningen av svenska fruktviner under år 1933 starkt ökats, såsom

framginge av följande för åren 1931—1933 sammanställda siffror ur dess omsättningsstatistik över dess försäljning av svenska fruktviner 1931—33 (volymlit.).

År	Svaga	Mousserande	Starka
1931	120	20 469	62 633
1932	—	99 232	84 195
1933	68 859	200 178	210 044.

Sveriges pomologiska förening har icke begagnat lämnat tillfälle att till utskottet yttra sig över motionen, men har föreningens sekreterare muntligen uppgivit, att ledamöterna av föreningens förvaltningsutskott förklarar sig vilja i allo instämma i de synpunkter, som framförts i lantbruksstyrelsens härovan intagna utlåtande.

Motionärerna hava, oaktat motivet till förevarande motion påtagligen är att främja avsättningen av svenska frukter och bär, begränsat sitt yrkande till att avse åtgärder för dessa produkters användning uteslutande i form av beredning av vin. Utskottet vill icke här närmare ingå på det såväl ur språklig som teknisk synpunkt omstridda spørsmålet, huruvida åt begreppet vin skulle kunna givas en vidare tolkning än den genom gällande rusdryckslagstiftning och i avslutade handelstraktater vedertagna, men anser sig icke böra underlåta att i detta sammanhang framhålla, att allenast en ringa bråkdelen, betydligt understigande 1 procent, av den svenska fruktskörden hittills kommit till användning för beredande av vin genom alkoholjäsning.

Utskottet.

På samma sätt anknyter den utredning, som enligt vad ovan anförts igångsatts inom finansdepartementet, till beredning av vin mera ur synpunkten av gällande rusdryckslagstiftning och dess revision än av hänsyn till de inhemska produkternas avsättning i och för sig.

Förhållandet är sålunda det, att en utredning av den art, som enligt ordalagen av motionens slutliga yrkande äskas, i själva verket redan är igångsatt. Emellertid finner utskottet det oomtvistliga huvudsyftet med förevarande motion, nämligen ett rationellt och vinstgivande tillgodogörande av svenska frukter och bär, vara högeligen behjärtansvärt. Även de särskilt i Norrland vissa år ytterst rikligt förekommande skogsbären böra försåvitt möjligt tillgodogöras. Då de befolkningslager, som draga huvudsakliga nytta av fruktodlingen eller bärplockningen, ofta tillhöra de mindre bemedlade, ser utskottet häri ytterligare ett stöd för sin mening. Lantbruksstyrelsens förslag i vad avser tillverkning av råsaft och fruktmos, som närmare utvecklats i styrelsens ovan anförda yttrande, synes värt beaktande och stöd från det allmännas sida. Särskilt vill utskottet framhålla, att den välbehöfliga hjälp för trädgårdsodlare och bärsamlare, som motionen ytterst avser att åstadkomma, icke lär stå att vinna, därest, som för närvarande är fallet,

rabarber får komma till användning i stället för frukter och bär, liksom ej heller rabarbervinets i förhållande till råvarupriset opropotionerligt höga utförsäljningspris torde kunna bliva vägledande vid prissättningen på av inhemska frukter och bär framställda drycker, om dessas avsättning skall nå en omfattning, som för de svenska råvaruleverantörerna skall bliva till verklig båtnad. Utskottet, som hyser förhoppningen att behovet av en utredning av de mångahanda tekniska och ekonomiska spörsmålen vid tillgodogörandet av dessa svenska råvaror även för andra ändamål än till vinberedning i egentlig mening skall beaktas, vill nu endast framhålla, att ett tillgodogörande i sådan riktning torde kunna förväntas röna avsevärt mindre svårigheter ur såväl rusdryckslagstiftningens statsfinansiella och nykterhetspolitiska som kommersiella synpunkter och på samma gång gagna såväl folkhälsan som de svenska råvaruleverantörerna i betydligt vidare omfattning än den under alla förhållanden tydligen relativt obetydliga ökning för användning av svensk råvara, som står att vinna genom vinberedning i egentlig mening. Då emellertid den motion, över vilken det här åligger utskottet att yttra sig, erhållit en sådan utformning, att den utmynnar i en hemställan, som endast avser vintillverkning, anser sig utskottet nu förhindrat att påyrka några åtgärder för främjande av tillverkningen av råsaft, fruktmos och dylikt i större skala, huru befogat detta eljest kunde vara. Hade motionärernas hemställan givits en vidare ram, skulle utskottet med tillfredsställelse givit sin anslutning därtill. Då det formligen framställda önskemålet nu enbart tager sikte på vintillverkning, ställer sig saken däremot annorlunda. En särskild utredning har, som redan anförts, blivit inom finansdepartementet igångsatt i hithörande spörsmål. Att vid dylikt förhållande framlägga förslag och fatta beslut ens i fråga om framställning av vin anser utskottet ej vara befogat.

Under åberopande av här ovan angivna skäl samt under uttalande av sitt livliga intresse för förbättrat tillgodogörande av svensk frukt och svenska bär, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion, I: 29, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 april 1934.

Å utskottets vägnar:

EDWIN BERLING.

Närvarande: herrar Berling, Rydberg, John Björck*, Jacob Hansson, Anton Pettersson, Arvedson och Thorén*.*

*) Ej närvarande vid justeringen.